

84. ՕՏԵՆ ՎԼԵՐ ՏԻՆԻՍ ԾՈՒՑՈՒՄԸՏ, ԹԸՔՑՆԵՍ, ԵՏ
ԿԸՏԵՌՆԱ ՔԵԶ ԿԸՄԵ

Մին մարթ հղըցավը քյիննիս մին սառած օց ա պըտահում, մեխկ ա կյամ, յոր ա օնում տինում ծուցումը, թըքըցընում, օցը միւրըն օշը կըլնիսն ա հըվաքում, օզում ա, վըեր էտ մարթին կըծեւ էտ մարթը օցնն շատ ա դաշանք-պըղատանք անում, ասում ա.— Պա ես քեզ հղեցը տեսն սառած, հնլն ինգլնծ, քեզ կուրցըրած, ես քեզ լնվոթումն ըրե, եր կալի տիրի ծուցումըս, երկան պըհնցե, քեզ թըքըցըրե, հանցու տու լնվ ինիս, մեհննգլ ես քեզ հինշ ըմ ըրալ, վըեր տու օզում ըս ինծ կըծես ըսպանեսու Օցը թա՛ չէ՛, վըեր չէ՛, հիշքան օզում ըս դաշանք-պըղատանք ըրա, մին ա, ես քեզ պիտի կըծեմ-ըսպանեմ, ըրկուվըննանումն անա երը փիս պեն չի կա էս ըխշարքումըս, ըրկուվըննանումն լնվոթումն ընելի չի, մղափուն ա, վըեր էս լնա ըխշարքումըս նա ապրե, չէ՛, վըեր չէ՛, նըհախ տըեղն ըս տու ինծ ասում, թա ինծ ըզադե, մին ա քեզ պիտի կծեմ, ազու տամ, ըսպանեմ:

էտ մարթը ճարը կտրած, ասում ա.—Դե վըեր տու իմ ըրած լնվոթումնն տեղակ ինծ օզում ըս կծես, ազու տաս, ըսպանես, քյինննք մին քանի օրիշ մարթ, հնլվան յա օրիշ պեն կըպըտահե, կըհըրցնենքլ, թա վըեր նահանք կասեն ես մեղավըեր ըմ, էն վախտը ինծ կըկըծես, ըսպանես, թա չէ, էլա ես իմ հըղես կըքյի-

նամ, առ՝ քունը: Օցը համաձայնվում ա՛ վրեր տընսնում ա մար-
թը շատ ա դաշանք անում, միլըմիշ կլամ, էլ կարում չի աթկազ
անե, ասում ա.—Քլինանք, բայց մին ա, հինշ էլ օղում ա ինի, ես
քեզ կըծըլական ըմ ըսպանեմ, թողեմ ըստեղ, հղե ինիմ: Մարթն
ասում ա.—Լնվ, հինշ վրեր ա, հինշ կանես, կանես, հնլն քլի-
նանք հըրցնենք, ետնան:

Դե մարթին հույս ա իլնլ, վրեր հղեցը մին օրիշ հելվան,
դուշ, գազան պըտահե, նահանց անա հըրցընեն, ըսըլական ըն էտ
մարթը քեզ վրեշ մին պին չի ըրալ, քեզ սառած տընդան, քեզ
մահա ըզադալ ա, հոր ըս տրան փիսոթուն անում, հինշու հե՛տե
լըս օղում տրան ըսպանես, տա վրեշ մին մեխկ էլա օնե վուշ:

էտ մտկավը տահանք հղե լըն իննմ, քլինանմ: Եատ ըն քլի-
նանմ, թա խրեզլ, հղեցը մին շուրացած տանձի ծառ ա պըտահում:
էտ ծառեն նհետ էտ մարթը նաղլ ա անում, վրեր ինքլը հղեննի
քլիննլիս իստի-իստի պին ա պըտահալ՝ օցեն տեսալ ա մին փոսու
մաշի սառած, վրեր ինգլած, թամամ ննփանը կտրած, էն ա իլնլ
մըռնելիս, ռըրան մեխկն ա եկալ, եր ա կալալ տիրնլ ծուցումը,
մին խլլն ծուցումը պահալ, թըքցրալ, վրեր մխըրե ետ կլա, մեռ-
նե վուշ: Ստնան թըքընալան ետը ետ ա տընեալ, ուզեցալ ա ինձ
կըծե ըսպանե, հիշքան խնթրալ ըմ, դաշանք-պըդատանք ըմ ըրալ,
վրեր ինձ պեց թողե քլինանմ իմ դնրդիս կենամ, պեց չի թողալ,
ճարըս կըտրած նորից ըմ դաշանք-պըդատանք ըրալ, հիշքան ա-
սալ ըմ, նա վրեննը իվիլի յա պընդըցրալ, ասալ՝ չէ՛, վրեր չէ՛, ես
քեզ պիտի կըծեմ, ըսպանեմ: Մինգլել ասալ ըմ՝ դե վրեր օղում
ըս ինձ անտեղի տեղն ըսպանես, քլինանք մին հելվան, կազան յա
օրիշ պեն կինի, հըրցնենք, ետնան. հղե լընք իլնլ եկալ, ըստեղ
հենց քեզ ընք պըտահալ, հասե՛, հինշ վրեր նաղլ ըրե, պենը իստի
յա իլնլ, ես մեղավեր ըմ, վրեր սրան մահա ըզադալ ըմ, իմ
ըրած լնվըթունեն տեղն օղում ա կծե, ինձ ըսպանե:

Սառը տընդ ետ ա տընոնում, ասում.—Իտի լէլ հարկավեր ա
իլնլ, ըրկոլընանոն հեշ լնվըթուն ընելի չի, ես էսքան տարվա
ծառ ըմ, հնլն վրեր ջնհիլ ըմ իլնլ, տակըս պնհնլ տալիս ըն
իլնլ, ճիրիլիս-քըզհնելիս ըն իլնլ, հանցու լնվ բար տամ. ես էլ
պարտք լըմ մնացալ, մինին էրկու լնվըթուն ըմ ըրալ, հիշքան
օժըս պատալ ա մըեծ-մըեծ, իլլնմա-իլլնմա տանձ ըմ տոլալ
ռըրանց, մին խոսկավ քախժը բարըս կերալ ըն, թանձը շուքես
տակեն պարանց ինգլնլ, քոն իլնլ, շոքըս էլ պիմընկալ ըն իլնլ
լոր ոնելիս, մհհենգլ պըռալալ ըմ, հնլն ինգլնլ, էլ ինձ մհնլ

չըն քցո՞ւմ, պենու տընդ չըն օգում տինին, էն վախտը վընր բու
բար ըմ իւնլ տալիս, լնվ ըմ իւնլ, վընր պըռաւալ ըմ, էլ կարում
չըմ բար յոր օննմ, փխնացնլ ըմ, էլ ինձ վընլ հշում ըն, վընլ ինի,
թողալ ըն անդար-ընդերու, հնլն կացննն էլ յոր ըն օնում, կլամ
սադ օրը ինձ վընր թակում, խոխեքլն էլ մին տեղան ըն ինձ միշտ
քըրքպըանուկ անում, որա հետն յըմ ասում, վընր հիսաննն աս-
տուծ շօնն, անաստված զատ ա, ես լափ փնլմանալ ըմ, վընր
էնքան լնվոթուն ըմ ըրալ, սոտ ա, պիտի հիշքան կարում ըս, փի-
սոթուն աննս, թա չէ, լոք ա տամ, եր իննմ կըլոխտ, կծն ըսպանն
տրան, օց ախպեր, տի ել հարկավեր ա, ըրկուվըննանուն լնվո-
թուն ընելի շի, կծն, կծն, թող սընրտըս հուվանա, թա չէ վընր
սադ կենա, էտ էլ ա նահանց մնան ըննական:

Մառը վընր տի յա ասում, օցը մարթին ասում ա.—Տեսե՞ր,
հո՞ր անա յէլ հըրցնենքլ էտ ըն ըսըլական, ըստեղ կըծնմ, ըսպա-
ննմ: Մարթը վընր տընսնում ա՝ էլ թահրը շի կա, օցը պիտի ու-
րան կծն ըսպանն, ասում ա.—Դե լնվ, մին ա, ինձ կծնլը կծըլա-
կան ըս, քըզանա վընլ մին պեն շի քլիննմ, քլինննք մին օրիշ
պեն էլ կըպըտահն, նրանա յել կըհըրցնենքլ, հտնան տու վըս
գլնոնում: Օցը թա՝ չէ՛, վընր չէ՛, քեզ հենց ըստեղ պիտի կծնմ
ըսպաննմ, վընր սընրտըս հո՞ւվանա: Մարթը նորից ա օցնն զա-
լանք անում, թա դե լալ է՛, միւրրե էլ քլինննք, մին օրիշ պեն
կըպըտահն, նրանա ել կըհըրցնենքլ, հտնան: Մարթը վընր շատ
զալանք ա անում, օցը թա՝ դե լնվ, վընր ասում ըս, էս գոնում
էլ քլինննք:

Հգն յըն իննմ, նորըմիննն քլիննմ: Քլիննմ ըն, քլիննմ, շատ
ըն քլիննմ, թա խրեգլ, տեսնում ըն մին բըլանա գնդում մին պըռա-
ված, մաշկը յարալու, ջիդո տընուած ծի բըրծելիս: Մարթը մըտ-
կումն ասում ա՝ էս ա վընր կա, սա հնլընթ մին խոսկ կասն, ինձ
բզադել տա էս ցավան:

էտ մարթը վընր ծիլին էլ ա կլխաւն անց կացածը նաղլ ա-
նում, ծին մին զաթում օգում ա թա օցնն ասն՝ լնվ է, մեխկ ա,
հնլընթ խուխատար կինի, պեց թողն քլինն, մինգլիլ վընր ուրան
տարը մընտն ա քցո՞ւմ, սըրտեն դադերը եր ա իննմ, ետ ա տընո-
նում օցնն ասում.—Հիշքան մտածում ըմ, ըխշարքես իրեսնն
մարթին անա երը փիո պեն շի կա, վընլ լնվոթուն կըգլիդա, վընլ
նմմգլ, վընլ էլ մին օրիշ պեն. քանի տարն ես իմ տընոնը հետն
պեն ըմ ըրալ, փադ ըմ կըբալ, ճո՞ր ըմ կըբալ, դանը պեռնալ ըն
ճնդաց տարալ, խոտն ըմ մաշկես տիզ տուվալ, պերնլ տոն,

մինչդեռ թանգրիս նստալ ըն դան, հա դան, քշեր-ցիրեկ քշալ, քափ ու քրտնունքում կորալ ըմ, հինչ վրեր ըրալ ըմ լոխ հերանց հետե, ամմա վրեչ մին կարքեն կլումում ըն ինձ պահալ, վրեչ կարքեն տակըս քիրալ-թիմըզցրալ ըն, յա էլ մըրթըվարի տերման, խոտ յա կլարի տուվալ, կերածըս էլ միշտ ըշկըրներեն ուրվացալ ա, միշտ ըշկըրներեն իշեղան կախ իլած ըմ իլալ, էտ էլ հանա խրեզլ ըն իլալ գլիդանլիս, մինչդեռ սաղ օրը սրան-նրան ինձ քրեհ-հալ տալիս ըն իլալ, ինձանալ փող ըշխըդիլիս, փող թուփ ընե-լիս, վրեր դըխկըվեն, մին խոսկալ սաղ օրը ինձ շըրլըրիլիս ըն իլալ, փորըս էլ միշտ սոված ըն իլալ պըհեիլիս, կարքեն ապուռ շըն իլալ տալիս, վրեր օտեմ, մեհենգ վրեր պըռալալ ըմ, լափ հանա ինչալ, վրեննըս վրեննալըս ա ինչոնմ, էլ կարում շըմ ծմակը փաղու քիլնամ, յա ճեղացը դան տանեմ, հանդան խոտ կրեմ, յա էլ կալում լծվեմ կալ թակեմ, մաշկես ըն եկալ, ինձ պեց թողալ, անդար-ընդերու քցալ էս դնդերը, էս ա հիշքան վախտ ա ես ըստեղեքլ, հասե՝ տեսնում ըս, մաշկես յարան էլ հանա լոքլացալ շի, էնքան անսովիստ ըն իլալ ինձ պինըցնեիլիս, մեհենգ ես հինչ ա՛սեմ, կըկա՛րեմ ասեմ թա մեխկ ա, պեց թողե քիլնա, տահանց ցեղեն մեխկը կլալի շի, հեչ նամուս, ինսափ պեն շօնեն, վրեր օզում ըս կծես, աղու տաս ըսպանես էտ մարթին, տի յեչ հարկավեր ա, կծե, կծե, թող շանըս դինշանա, մեխկը շի կլանս։

Օցը վրեր օզում ա թա մարթին կծե ըսպանե, մարթը շօքում ա, ըսկըսում լաց ինիլը, ասում ա.—Դե լիհան վրեր ինձ մեխկը շըս կլամ, լիհան քիլրփան խուխոցըս մեխկը եք, իրըսենն տափեն կըմնա, եթիմ, անհար կըմըծանան, մին խրեզլ տեղ էլ քիլնանք, բալքի մին օրիշ պեն էլ ա պըտահում, նրանա յեչ կըհըրցնենքլ, նա հինչ վրեր կասե, ինդի յեչ կանես։ Օցը թա՝ շէ՛, վրեր շէ՛, անալ շի կլալ, զուր տընդը լաց մի ինիլ, սուտըստ ըրտասուք մի թափել, քեզ ապրելը, կլանք տընեսալը, խոխա պահել մըծըցնելը մղափոն ա, տի պենեիլը քըզետե շի, վրեր ասալ ըմ, տու պիտի ըզուվով ինչիս, մընոնես։

Մարթը վրեր տեսնում ա՝ ախեր էլ իսկի թահըր շի կա տրանա ըզըզվելի հետե, ետ ա տընոնում օցեն ասում.—Դե վրեր իմ ըրած լոնվութունեն տընդ ինչ պեց շըս թողում, լիհան էնքան խաթիր էլ շօնեմ, վրեր մխըրե յէլ քիլնանք, բալքի մին օրիշ պեն ա պըտահում, նրանա յէլ հըրցընենքլ։

Մարթը վրեր տի յա ասում, օցն ասում ա.—Դե լավ, վրեր շատ ըս զաշանք անում, քիլնանք։

Նորից ըն հղե ինձմ, քյիննմ: Մին խիլն աղեղ վընր քյիննմ ըն, եշում ըն տընսնում մին լափ շատ պըռաված, մաղերը վընր թափած, հնլն ինգյած շոն, ըտեղեթյ զոռավ շոռ ա կյամ: Էտ մարթը ետ ա տընոնում ուրան կլխավն անց կացածը շանն էլ նաղլ անում: Շոնը զոռավ կլթը պիցըրցնում ա, աշկերը շոռում, անշուկ օնում: Վընր անշուկ ա օնում պըրծնում, ասում ա.— Հա՛, տի յեղ հարկավեր ա, վընր ինձ թնհր ինի, ես տրան գիլըրգիլն կանեմ, տընսնում ը՛ս, վընր էս ըմ պըռաված, լափ հնլն ինգյած, կարում չըմ, թա չէ, գյնղոնմ ըս իլի հինչ կանեմ: Համ ասում ա, համ էլ ըսկսում կլթը եկածը նաղլ անելը: «Ջնհիլ վըխտես վընր վընրսկանը ծիլըվուրան ըմ իլնլ վընր քըշիլիս, արշն ան կյնլը պննան տնա ունելիս, հիլվանեն կյոգերը հղըցեն կեսան փըխճըցընելիս, էն վըխտերքեն ես իմ տընոնր հետե շատ լնվ ըմ իլնլ, ինձ միշտ վըխճըրներեն նհետ դրկելիս ըն իլնլ սարը, վըրսկանեն նհետ՝ ծմակը, ուրոնգյոնն էլ հըլաթումը, էն ցորտ տընղը մին գընո ծիլըլ պըկաս ընելիս, դըրըրգեն տական կըպելիս, մին խրեգյ ճիլնլ լակ յա մին խուսու կերած մըսու վընսկուռ ըն իլնլ առաջը քըցիլիս, ըստիլիլիս, թա սաղ քշերը հաշի, հա հաշի: Ես էլ մինչև լնա հիշիլիս ըմ իլնլ, քշերավն էլ սուված-ծարավ նորըմինն հիլվանեն յա վըխճարեն նհետ սար ու շոլ քյիննլիս, էս կյոգեն բուր պահե տընոնը դույուղ ըրա, էս դըլաղեն հետան պրծն ծին խըրնըցըրու փըխճըցըրու, էս կյնլին յա ըղվեսին պըկան փըռն պըճղե տիր ընդեղ, վերչը, ըրածըս ըշկըրենն քուրըցեն, վընր քուրըցըրավուչ, մեհենգյ վընր պըռավալ ըմ, մաղերըս էլ լոխ թափ տուվալ, կըռընես էլ վընր ա տընալ, էլ վընչ կարում ըմ հաշիմ, վընչ էլ կըծեմ, էլ ինձ տըրոթուն չըն անում, մաշկես ըն եկալ, հըլաթան տնա քցնլ, էտ հերիթ յի, հնլն խուսոցն էլ սուվըրցնում ըն, սաղ օրը հետաս քարավ ըն տամ, ալարաշալարաշ ծեն տամ, յա էլ հետաս խանձող ըն յիրա անում, վընր սարավ իլած թնլքըս էլ էրին ինձանավ ծիծաղեն, մաղաղ անեն, յա էլ մին խրեգյ վընտած չմագնկ ըն շըպրտում, հանցու օտընմ, ըստակեմ, լեշըս տանեն քաշ-քաշ անեն, վընր սիրտըրենն հուվանա: Գյնղոնմ չըմ, թա ես տահանց հինչ փիսոթուն ըմ ըրալ, ըշկըրենն հանալ ը՛մ, վընր քշեր-ցիրեկ ուրանց մնլքյն ու ապրանքը կյողա-դըլաղա պահալ ըմ, կյնլ-կյնղան խոեգյ տուվալ, հանցու վընր կյան վուչ ուրանց էլ ուրանց ըպրանքեն նհետ կյուղանան տանեն:

էտքանը շոնն ասում ա պրծնում, հտնան օցեն հտ տրեռնում, թա՛ կծն, մարթին աստուծ շօնն, տի յէլ հարկավեր ա, կծն, թող հոքին տոնա կյա:

Օցը նորից ա հտ տրեռնում մարթին ասում.—Տընա՛ր. էտ էլ շոնը, վրեր ամենաշատն ա մարթին հավադարիմ, պա մհհն՝նգյ հինը կասես:

Մարթը նորըմինան ըսկսում ա օցեն դաշանք անելը, օցը թա շէ՛, վրեր շէ՛, էլ կարել չըմ խաթրանվըտ քինամ, էլ քեզ վրեշ մին փրկութուն չի կա, պիտի կծեմ ըսպանեմ: Մարթը վրեր տեսնում ա էլ օրիշ յոն չի կա, ասում ա.—Դն լնվ, էս մին դմնհնմն էլ ինձ անշուկ կալ, հտնան հինը կինի, կինի, էլ նրանա հտը տու վըս գյոնդում, քու սովիստըտ: Օցը թա՛ սովիստ-մովիստ գյոնդում չըմ, պիտի կծեմ: Մարթը թա՛ լնվ, միւրրն յէլ օյինանք, էլլա կըկըծես, դն վրեր ինձ ըսպըննակահ ըս, ըսպըննական ըս, էս դմնհնմ էլ խոս-կես անշուկ կալ, էլլա հինը օղում ըս, ինդի յել ըրա: Օցը թա՛ դն լնվ, էս դմնհնմն էլ անշուկ կալի, բայց գլիդն, վրեր սա վերլինն ա, էլ վրեշ մին տընդ քիննական չընք: Մարթը թա՛ լնվ, քիննալ չընք, հալն մհհննգյ հղն ինիքս, մին խրեգյ էլ քիննանք:

Շղն յըն իննմ, քիննամ: Մին խիլլա տընդ վրեր քիննամ ըն, ըորշննն մին աղվես ա տոնա կյամ: Աղվեսը վրեր պըտահում ա, էտ մարթը էլլա ըսկսում ա դիրդըհան ինիլը: Վրեր լոխ նաղլ ա անում, ըսկսում օցեն անա տիժըրոթուն անելը՝ թա ինքնն ոնրան ըրած լնվ-վոթունը գլիդնցալ չի, աղվեսն էլ ա մարթին անա կյննգյատ անում, ասում սաղ օրը վըրսկըննեն շընեքը եր կալած, ոնրան հետան ըն շոռ կյամ, ըշկըրնեն միշտ ոնրան մորթուն յիրա յա մնացած իննմ, էլ վրեշ սովիստ օնեն, վրեշ պեն, էլ ասում չըն, թա ախեր սա էլ ա ըստուծեն ըստեղծածը, սա յէլ խնլըդն հոտեր օնն, լիհն մին քանի կըպեկու հետե ծիք ըն տամ մորթըհան անում: Համ ասում ա, համ էլ օցեն ասում.—Կծե՛, օ՛ց ախպեր, տահանց տի յէլ հարկավրեր ա, թա շէ ըխշարքումըս էլ հնյվան, էլ վրեշ մին շուռ չըն թողել, վրեր սաղ Կննա: Իտի ըսելան հտը հտնան աղվեսը ետ ա տրեռնում, թա՛ ախեր հավատըս կյամ չի, թա օցը հո՛ւնց կըկարն ինդի փոսնն մալը, ծըլվըծալ անն, վրեր մարթը ընդեղան նրան տոնա օնն, հն-լա մին նորից նի մըտե հանն՝ ընդեղ, հղըցեն զրաղեն մին փոս կա, նի մըտե փոսը, տըննամ տրա ընխը հինը ա՛, վրեր ընդեղան քեզ տոնա օնն տինի ծուցումը, թըքցընն: Վրեր տի յա ասում, մարթին սըերտը միւրրն կյամ ա տընդը: Օցն էլ ասում ա.—Խն չըմ կարել, հննց առն մհհննգյ նի կըմըննեմ, կըտեսնաք:

Օցը վրեր նի յա մննում փոսը, ծըվըծալ անում, թա նշանց տա հունց ա իլնլ, աղվեսը մարթին աշկավ ա անում: Վրեր աշկավ ա անում, մարթը մին զրեռ քար յոր ա օնում օցնն կըլխնն կյամ, ըսպանում:

Ըտեղ մարթը վրեր օցնն ըսպանում ա պըրծնում, աղվեսը հտ ա տըեռնում, մարթին ասում.— Դե ես քեզ էս լո՛ւլոթունն ըրե, կյանքըտ ըզըգեցե օցնն ծեռքան, մեհննգլ քըզանա վընչ մին պեն չըմ օզոտ, լիհա էրկու հավ տո, օտըեմ: Մարթը թա՝ լնվ, վրեր կըթյիննմ շենը, հավերը յոր կօնեմ, կյամ ըստեղ:

Էտ մարթը տրանա հտը տըեղատ քյիննմ ա շենը, շենին շենը հվաքած կյամ, վրեր ըղվեսին փռնն: Աղվեսը վրեր հըռըցա- նա եշում ա տըեսնում համին էտ մարթն ա շենը հվաքած կյամ ձըան հետան, փախնում ա, նի մննում մին քոլ: Էտ մարթը շենը հետան ըրած կյամ ա շոռ կյամ ըղվեսին քթենում, փռնում խեխտում, հտնան թա. «Շան՝ անգար, էտ շորս շիհննուց մորթետ եր կալած հիշտեղ ը՛ս օզում քյինաս, գլո՛ղում չը՛ս, վրեր ծըեռքաա կարել չըս պըրծնեա: Ըստեղ աղվեսը մետն ա քցո՛ւմ օցնն ասածը, թա հինչու հետե էրկու վըննանուն լո՛ւլոթուն ընելի չի, իտի ըսելիս խեխտվում ա, էտ մարթը տրան յոր ա օնում, տանում մաշկում, մորթեն տո՛ւ օնում:

